

GULLLAKSUR

Argentina silus

Felags fiskastovnur

Gagnfiskur

Bentopelagiskur fiskur

Elsti aldursgreinaði gulllaksur undir Føroyum: 29 ár

Longsti mátaði gulllaksur undir Føroyum: 57 cm

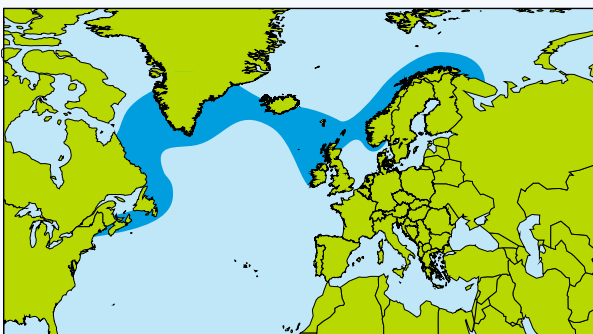

Lívfrøði

Óvist er, um gulllaksur undir Føroyum er ein sjálvstøðugur stovnur ella um samband er við leiðirnar rundan um okkum. Í ICES verður gulllaksur við Føroyar viðgjørður sum partur av einum felags stovni. Gulllaksur verður lívfrøðiliga roknaður sum ein djúpvatnsfiskur, sum lond hava bundið seg til at fiska við serligum fyrivarni.

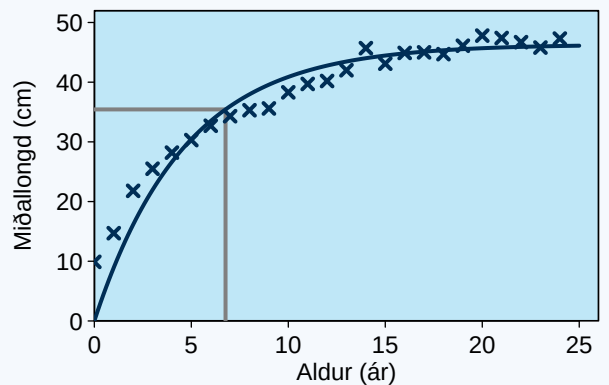
Útbreiðsla

Gulllaksur er vanligur í vestara parti av Barentshavinum, við Norra, í Skagerrak, norðara parti av Norðsjónum, vestan fyri Skotland og Írland, undir Føroyum, Íslandi og Grønlandi (Mynd 1). Í vestara parti av Atlantshavi er hann í Davisfirði, við Nova Scotia, Grand Bank og George's Bank í Kanada. Hann er á djúpum vatni úr 150 m niður á 1400 m. Gulllaksur stendur bæði við botn og eisini eitt sindur uppi í sjónum, leysur av botni ([bentopelagiskt](#)). Sum heild er smáur gulllaksur á grynri vatni enn stórus gulllaksur.

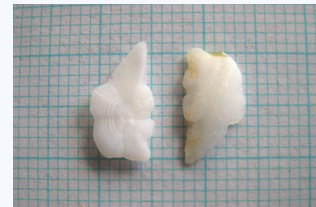

Mynd 1. Útbreiðsla av gulllaksi.

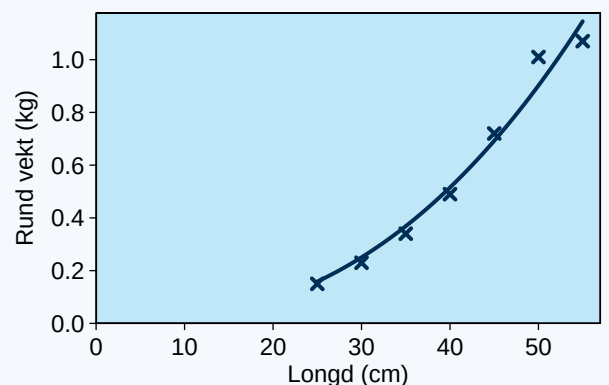
Við Føroyar er gulllaksur bæði á Landgrunninum, við bankarnir vestanfyri og á Wyville Thomson rygginum. Gulllaksur undir Føroyum er fingin frá 60 m dýpi niður á einar 850 m, men mest á 300-700 m dýpi.

Mynd 2. Miðallongd móti aldri, mátað á yvirlitstrolingunum 2005-2014. Víst er, nær helvtin av gulllaksinum er búgvín at gýta fyrstu ferð.

Mynd 3. Gulllaksanytrur.

Mynd 4. Longd móti vekt, mátað frá landingum, árin 2010-2014.

Vøkstur

Gulllaksur veksur seint. Árligi vøksturin hjá gulllaksi er umleið 3 cm um árið, til hann er kynsbúgvinn. Aftaná veksur hann 1-2 cm um árið (Mynd 2). Árgamal er gulllaksur 10-16 cm til longdar, 5 ára gamal umleið 30 cm og 10 ára gamal gulllaksur er umleið 38 cm til longdar. Hann verður í mesta lagi 57 cm; tá vigar hann eini 2 kg og er 25-30 ára gamal. Kvennfiskurin veksur skjótari enn kallfiskurin.

Nytran á gulllaksi er lutfallsliga stór (Mynd 3). Áringarnir síggjast rættiliga væl. Gulllaksanytran verður tí aldurslísín í heilum líki. Gulllaksur verður sjáldan eldri enn 20 ár.

Longd móti vekt fyri allar støddir av landaðum gulllaksi sæst á Mynd 4. Miðalvektin á 30 cm og 40 cm longum gulllaksi var umleið 0,2 kg og 0,5 kg árin 2010-2014. Tó er stór spjaðing í vektini fyri ein ávísan aldur. Ein 7 ára gamal fiskur kann til dømis viga úr 180 g upp í 580 g, sum eru minsta og størsta vekt, ið er í taltilfarinum fyri 7 ára gamlan gulllaks.

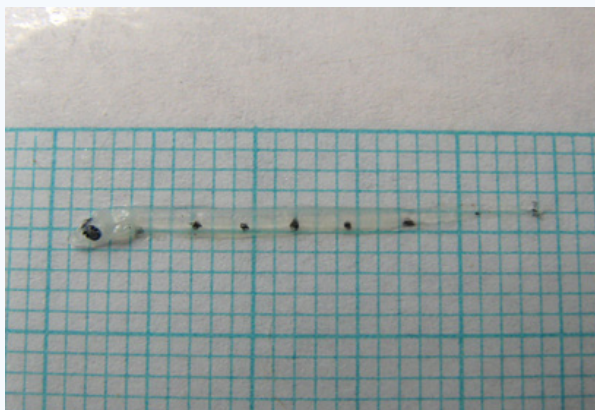
Kynsbúning

Í miðal gýtir helvtin av gulllaksinum fyrstu ferð umleið 7 ára gamal, og tá er hann um 35 cm til longdar (Mynd 2). Ein lítil partur av gulllaksinum verður kynsbúgvinn longu sum 5 ára gamal, men meginparturin gýtir tó ikki fyrr enn sum 8-9 ára gamal.

Gýting

Gýtingartíðin hjá gulllaksi í føroyskum sjógvum er long. Eygleiðingar av gýtandi gulllaksi benda á, at gýtingartíðin fyrri tað mesta er frá mars til juni, men tó er eisini gýting í august og september.

Eins og hjá øðrum fiskasløgum á djúpum vatni er gýtingin hjá gulllaksi spjadd yvir eitt stórt øki og er ikki eins og hjá toski á ávísam smáum økjum. Gýtandi gulllaksur er fyri tað mesta fingin á 400 til 500 m dýpi. Talið á rognkornum undan hvørjum kvennfiski er bert einar 16-36 túsund á 40-49 cm longum fiski.

Mynd 5. Gulllaksayngul fingin við Magnusi Heinasyni á yngultúri síðst í juni, har trolað varð uppi í sjónum.

Yngul og ungfiskur

Eftir gýtingina flotna rognkornini upp í sjógvinn (pel-agiskt) og verða spjadd við rákinum kring landgrunn og bankar. Klaktu larvurnar spjaðast eins og rognkornini við rákinum.

Tá larvurnar eru vorðnar til yngul (Mynd 5), verða tær verðandi uppi í sjónum eina tíð, áðrenn yngulin fer nærri botni (bethopelagisk). Gulllaksalarvur og -yngul eru funnin pelagiskt bæði á Landgrunninum og á Føroyabanka. Tað fyrsta ein sær til ungfiskin er tá hann er einar 10 cm og meira til longdar.

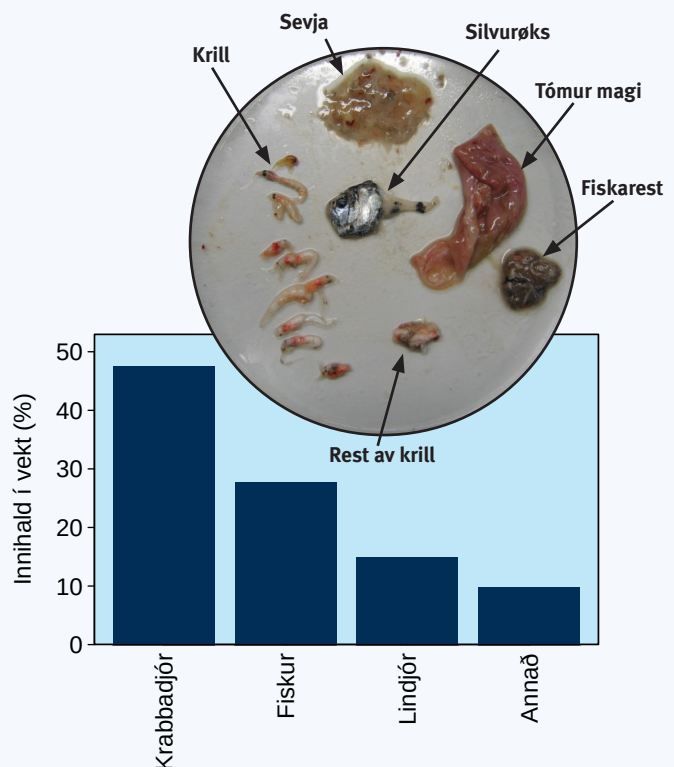
Ferðing

Lítill vitan er um ferðing hjá gulllaksi. Gulllaksur er mest við botnin um dagin og fer uppfrá um náttina. Gulllaksur á grunnum vatni er í miðal minni enn gulllaksur á djúpri vatni, sum bendir á, at gulllaksur fer djúpari, tess størri hann verður.

Føði

Føðin hjá gulllaksi er serliga krabbadjór, mest krill, og fiskur (Mynd 6). Krill tykist vera vanligari á grunnum økjum og hjá tí smáa fiskinum. Fiskur gerst størri partur av føðini, sum gulllaksurin veksur.

Lítli kjafturin avmarkar føðina til at vera smá djór.

Mynd 6. Dømi um innihald í maga hjá gulllaksi (ovara myndin). Hesin hevur m.a. etið silvurøks og krill. Føðin í vekt í gulllaksamagum býtt í høvuðsbólkar árin 2006-2008 (niðara myndin).

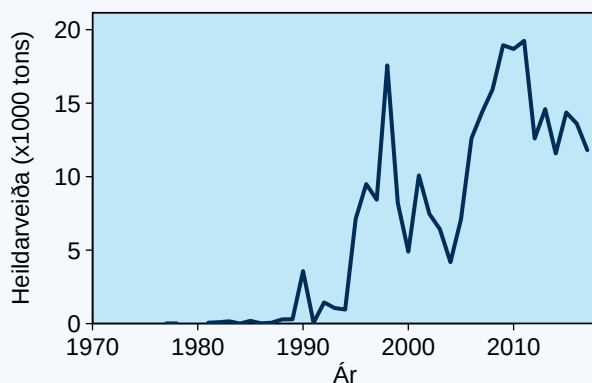
Veiða

Heildarveiðan av gulllaksi undir Føroyum síðani 1973 er víst á Mynd 7. Veiðan av gulllaksi hevur sveiggjað nógv, síðan fiskiskapurin byrjaði. Tvær høvuðsorsøkir tykjast vera til hesi sveiggj. Annað er marknaðurin fyri gulllaksi og hitt er lönsemið í at veiða gulllaks samanborið við onnur fiskasløg. Sveiggini í veiðuni síggjast eisini aftur í talinum av trolarum, sum royna. Flestu ár hava tvey pør av partrolarum roynt eftir gulllaksi, men síðani 2006 hava trí pør roynt.

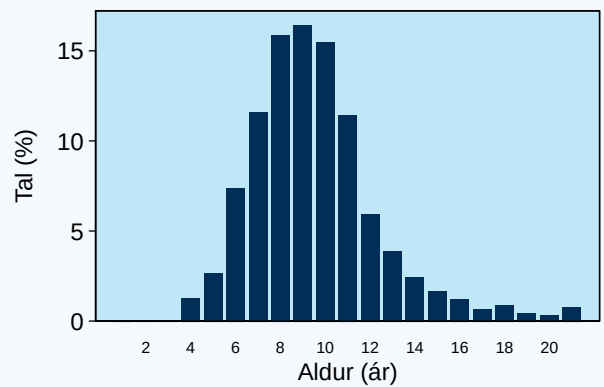
Gulllaksaveiðan byrjaði í 1990 við m.a. svartkjaftaskipnum, og tá vóru veidd sløk 3 túsund tons. Beinleiðis fiskiskapur eftir gulllaksi byrjaði av álvara í 1995, tá føroyskir trolarar fiskaðu 5.500 tons og russiskir fiskaðu 6.700 tons. Í tíðarskeiðnum 1996-2005 lá veiðan millum 5.000 og 10.000 tons, undantikið 1998, tá 17.500 tons vórðu landað. Veiðan øktist frá 7.000 tons í 2005 til umleið 19.000 tons í 2009. Eftir 2011 er veiðan minkað aftur, og í 2017 var veiðan umleið 12.000 tons.

Gulllaksur verður fiskaður í hellingini á føroyska landgrunninum og á bankunum vestanfyri. Eftir 2006 hevur fiskiskapur eftir gulllaksi eisini verið á Wyville-Thomson rygginum, heilt suður til 200 fj. markið. Í 2012-2017 hevur umleið helvtin (50%) av veiðuni av gulllaksi verið fiskað á Wyville-Thomsonrygginum. Gulllaksafiskiskapurin er sum oftast á dýpum millum 300-700 m. Flestu árin verður roynt eftir gulllaksi um summarið frá apríl til september.

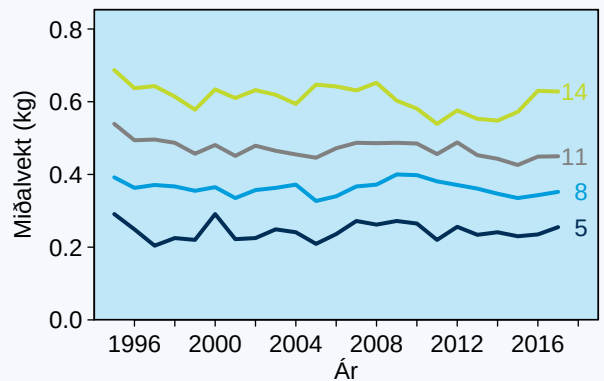
Aldursbýtið í gulllaksaveiðuni undir Føroyum í 2017 er víst á Mynd 8. Meginparturin av gulllaksinum var millum 6 og 11 ár, og bert ein lítil partur av fiskinum var 4-5 ár og eldri enn 11 ár. Miðalvektir fyri 5, 8, 11 og 14 ára gamlan gulllaks í tíðarskeiðinum 1995 til 2017 eru vístar á Mynd 9.

Mynd 7. Heildarveiðan av gulllaksi undir Føroyum 1973-2017 í rundari vekt.

Mynd 8. Lutfalsliga aldursbýtið í gulllaksaveiðuni undir Føroyum í 2017.

Mynd 9. Miðalvektir á 5, 8, 11 og 14 ára gomlum gulllaksi undir Føroyum 1995-2017.

Stovnsmeting

Tað verður ikki gjørd nøkur fullfíggað stovnsmeting av gullaksi við Føroyar í ICES. Orsøkin er í høvuðsheitum, at stovnsuppbýtið hevur verið ógreitt leingi. Á vári í 2015 varð komið fram til, at gullaksur við Føroyar (ICES øki 5.b) skal verða viðgjørdur saman við gullaksi í ICES øki 6.a, sum er økið sunnan fyri Wyville-Thomsonryggin.

Tøl frá "veiðu upp á roynd" (cpue), t.e. hvussu nógv verður fingið hvønn troltíma, kunnu nýtast til at geva eina ábending um, hvussu støðan er hjá stovninum.

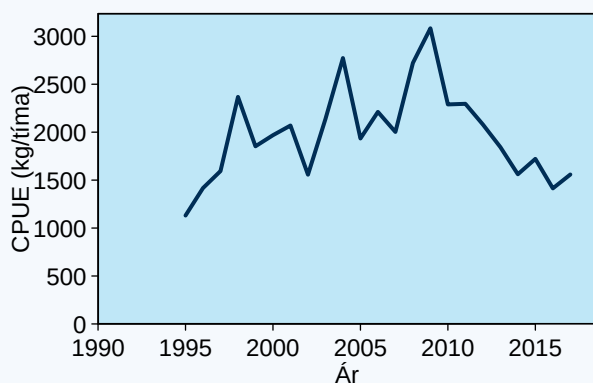
Fyri gullaks hava vit cpue-tøl frá føroyskum partolarum, sum beinleiðis royna eftir gullaksi. Serian vísir, at veiða upp á roynd fyri gullaks var støðug um 2.000 til 2.500 kg/tíma síðani beinleiðis veiða eftir gullaksi byrjaði mitt í nítiárunum, men er nú minkað til 1.400 til 1.700 kg/tíma tey seinastu árin (Mynd 10). Hinvegin sveiggjar veiðan nógv. Tað, at minni er landað, merkir tí ikki, at minni hevur verið at fingið í miðal, bert at minni hevur verið roynt.

Tá Magnus Heinason ger yvirlitstrolingar á Landgrunninum, fær hann gullaks sum hjáveiðu. Henda

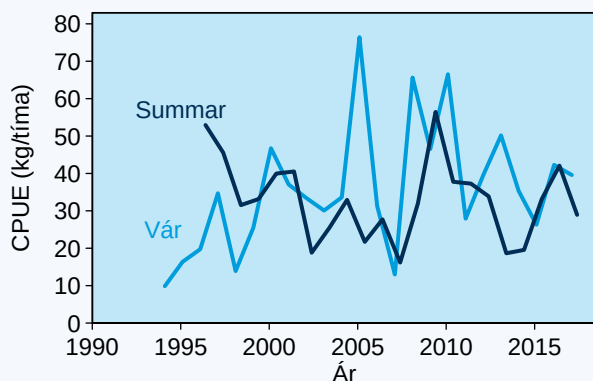
cpue-serian vísir eina minking í 2017 í mun til 2016 (Mynd 11).

Gullaksur er tann einasti av botnfiskunum við Føroyar, har fiskiskapurin er stýrdur við kvotu og ikki fiskidøgum. Í kunngerð Nr. 29, 27. mars 2018 stendur millum annað, at heildarkvotan av gullaksi í 2018 er 11.700 tons, og at loyvt er í mesta lagi 6 trolarum at reka beinleiðis fiskiskap eftir gullaksi við trolu.

Gullaksafiskiskapurin við Føroyar er góðkendur sum burðardyggur av MSC (Marine Stewardship Council). Tað hevur hann verið síðani 2012.

Mynd 10. Veiða upp á roynd av gullaksi hjá føroysku partolarunum 1995-2017.

Mynd 11. Veiða upp á roynd av gullaksi hjá Magnusi Heinasyni á yvirlitstrolingunum á Landgrunninum um várið (1994-2017) og um summaríð (1996-2017).

Keldur

ICES, 2018. WGDEEP 2018.

Ofstad, L. H. og Homrum, E. í, 2009. Gullaksur.

Fiskiskapur, stovnsstødd og lívfrøði. Havstovan nr. 09-06. Smárit.

Mouritsen, R. 2007. Fiskur undir Føroyum.

Jákupsstovu, S. H. í, 2004. Fiskiskapur við Føroyar í 100 ár. Údráttir úr hagtølum frá ICES.